

Sigorta Şirketlerinde Sovtaj İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Günay Deniz DURSUN¹

Özet

Her an tehlike ile karşı karşıya kalan gerçek ve tüzel kişiler, bu tehlikelerin gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkabilecek riskin yönetimi için sigorta faaliyetine başvururlar. Temelinde güvence yatan sigortacılık faaliyeti, finansal sektör içerisinde bankalardan sonra en fazla paya sahip aracı kurumlar olması sebebi ile oldukça önem taşımaktadır. Bir aracı kurum olarak sigorta şirketlerinin kendine özgü faaliyetleri sebebi ile muhasebe işlemleri de farklılık göstermektedir. Hasara uğramış somut sigortalı ürünlerin satışından elde edilen geliri ifade eden ve sektöre özgü olan sovtaj, bu çalışmanın konusu olup, sovtaj işlemlerinin nasıl muhasebeleştirileceği aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sovtaj, sigorta, muhasebe

Accounting of Salvage Value in Insurance Companies

Abstract

Natural and legal persons may face risk of danger at any moment and to counter this they resort to insurance activities in order to manage any risk that may arise as a result of a dangerous situation which may become materialised. Provision of assurance as its underlying basis, insurance activity is of considerable importance which comes as second after the banks with an increased share amongst intermediary institutions in the financial sector. By reason of its own specific activities as a brokerage institution, accounting treatment of insurance companies also vary.

¹ Yrd. Doç. Dr. Günay Deniz DURSUN, Trakya Üniversitesi, Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Muhasebe Bölümü, gunaydenizdursun@trakya.edu.tr

Salvage which is industry-specific and is the expression of proceeds of income received from the sale of tangible insured products exposed to damage is the subject of this study which tries to explain how to account for salvage operations.

Keywords: *salvage value, insurance, accounting*

Giriş

Sigorta, bir risk transfer sistemi olarak ele alınmakta ve riske sahip sigortalı ile riski devralan sigorta şirketi arasında imzalanan yasal bir sözleşmeye dayanmaktadır. Bu sözleşme kapsamında, sigortalı riskin ağırlığına göre sigorta şirketince hesaplanmış bir primi ödemekle, sigorta şirketi de gelecekte ortaya çıkması beklenen ancak ne zaman olacağı tam olarak bilinmeyen bir riskin gerçekleşmesi durumunda riskin doğuracağı hasarı ödemekle yükümlüdür.

Değeri para ile ölçülebilen her şey sigorta kapsamında değerlendirilmekle birlikte, temelde üç tür sigortadan söz edilmektedir. Bunlar; can, sorumluluk ve mal sigortalarıdır. İnsan hayatına yönelik rizikoları teminat altına alan sigortalara can sigortaları, sigorta ettirenin sorumluluğu dahilindeki eylem ve fiillerden veya kazalardan dolayı üçüncü şahısların mallarında ve canlarında meydana gelen zararları tazmin eden sigortalara sorumluluk sigortaları denmektedir. Mal varlığı değerlerinin oluşturduğu sigortalar ise mal sigortalarıdır.

Bu sigortalar, bir kişi veya kuruluşun mal varlığını tehdit eden rizikoların sonuçlarına karşı yapılır. Bu sigortanın amacı, sigorta ettirenin uğradığı zararı tazmin etmektir. Bu nedenle mal sigortalarına tazminat sigortaları da denmektedir. Mal sigortasının konusu, değeri para ile ölçülebilen ve önceden belirlenebilen her türlü mal, hak ve alacaklardır (Yaslıdağ, 2013). 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında Hazine Müsteşarlığı'nın 11.07.2007 tarihli ve 26579 sayılı tebliği gereği, Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta şirketleri ya hayat ya da hayat dışı branşlarda faaliyet gösterebilirler. Hayat sigortası kapsamında; hayat, sağlık, kaza, hastalık gibi soyut sigortalar yer alırken, hayat dışı branşlar altında; kaza, hastalık,

sağlık yanında yangın, nakliye, mühendislik, tarım gibi somut sigortalar da bulunmaktadır.

Bu çalışma, hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin somut sigortalı ürünlerini (mal sigortalarını) kapsamaktadır.

Sigorta Şirketlerinde Muhasebe İşlemleri

Sigorta işlemlerinin kendine özgü bir sistematiğe sahip olması nedeni ile muhasebe işlemleri, diğer sektörlerin muhasebe işlemlerinden farklı gerçekleşmektedir. Bu farkı ortaya çıkan durumlar; sigorta sektöründeki nakit akışının farklılığı, giderlerin belirsizliği ve reasürans olarak ifade edilebilir.

Diğer sektörlerde, işletmeler faaliyetlerinin devamı için belirli giderlere katlanarak gelir elde ederler ve bunun sonucunda kar ya da zarar hesabı yapabilirler. Sigorta sektöründe ise nakit akışı, gelir ile başlamaktadır. Şirket, poliçenin düzenlenmesi sırasında gelir elde etmekte, poliçe kapsamındaki riskin gerçekleşmesine bağlı olarak da hasarlara ilişkin tazminatları ödemeye başlamaktadır.

Sigorta şirketleri açısından, sigortacılık faaliyetleri kapsamında bir giderin ortaya çıkıp çıkmayacağı ya da ne ölçüde ortaya çıkacağı, poliçenin düzenlendiği yani gelirin elde edildiği tarih itibari ile belirsizdir. Riskin geleceğe ilişkin olması, sigorta şirketlerinin zaman zaman bir muhasebe dönemi sonunda kar ya da zararlarının belirlenmesini etkileyebilmektedir. Bu nedenle, sigorta sektöründe sektöre özgü teknik karşılıklar ayrılmaktadır (27655 Sayılı Sigorta ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik).

Sektörü, diğer sektörlerden ayıran bir diğer konu da reasürans ve havuzlardır (pool). Sigorta şirketi, üstlendiği riskin bir kısmını bir başka sigorta şirketine ya da Türkiye’de tekel konumunda olan T.C Milli Reasürans şirketine devredebilir. Sigorta şirketinin kendi riskini transfer ettiği bu sistem reasürans olarak adlandırılmakta ve bu faaliyet, şirketin bir risk yönetim politikası olması yanında

aynı zamanda şirketin sektörde rekabet avantajı elde etmesini de sağlamaktadır. Reasürans anlaşması primin, sorumluluğun ve hasarın paylaşımı şeklinde olabileceği gibi sadece hasarın paylaşımını kapsayan reasürans anlaşmaları şeklinde de olabilmektedir. Burada esas olan, sigorta şirketinin karşılayamayacağı düşündüğü riski reasürans anlaşması kapsamında reasürörlere devretmesidir (Duygulu, 2012).

Reasürans anlaşmalarının geniş bir hali olan havuzlarda, risk sigorta şirketi tarafından havuza devredilmekte, havuza üye kuruluşlar da kendi belirledikleri ölçüde riski paylaşmaktadırlar. Bu havuz anlaşmaları özellikle belli uzmanlık alanlarında daha da etkin olmaktadır. Örneğin, TARSİM, Tarım Sigortaları Havuzu bu kapsamda faaliyet göstermektedir (Özbolet, 2006).

Sigorta sektörünün yukarıda belirtilen özellikleri nedeni ile kendine özgü bir muhasebe sistemi mevcuttur. Muhasebenin genel işleyişi aynı olmakla beraber sektörde ayrı bir Tek Düzen Hesap Planı bulunmaktadır. Hesap planının genel çerçevesi şu şekildedir:

- 1 Cari varlıklar
- 2 Cari olmayan varlıklar
- 3 Kısa vadeli yükümlülükler
- 4 Uzun vadeli yükümlülükler
- 5 Öz kaynaklar
- 6 Gelir tablosu hesapları (hayat sigortası branşı)
- 7 Gelir tablosu hesapları (hayat dışı sigortası branşı)
- 9 Nazım hesaplar

Hesap planı kapsamında 1-5 arası hesaplar, sigorta şirketinin bilançosuna, 6 ve 7 nolu hesaplar ise gelir tablosuna aittir. Hayat sigortası dalında faaliyet gösteren şirketler 6, hayat dışı sigorta branşlarında faaliyet gösterenler ise 7 nolu hesapları gelir ve giderleri için kullanmaktadırlar. Hayat dışı branşlarda sigorta şirketi, prim üretiminden elde ettiği gelirleri ve tazminat ödemesinden doğan giderleri ilgili sigorta branşı adı altında kayıt etmektedir.

Ayrıca, sigorta şirketlerinin Uluslararası Finansal Raporlama (UFRS) ve Uluslararası Muhasebe Standartları'nı (UMS) uygulamaları sebebi ile de Türkiye Finansal Raporlama Standartlarından (TFRS) 4 nolu standart sigorta sözleşmeleri ile ilgili olarak düzenlenmiştir. Ancak söz konusu standart, henüz yeterli düzeyde sigorta işlemlerinin muhasebeleştirilmesi konusunda bilgi vermemektedir.

Sovtaj İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Sovtaj, sigorta şirketi açısından, hasarlı somut bir sigortalı ürünün satışından elde edilen geliri ifade etmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere sovtaj işlemleri, sadece mal sigortaları kapsamında ortaya çıkmaktadır (Özkan, 2007)

Sigorta şirketi, poliçe kapsamında hasar tazminatını sigortalıya ödedikten sonra 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında onun yerine geçmektedir. TTK'nun 1301. Maddesinde halefiyet başlığı altında, *“sigortacı sigorta bedelini dedikten sonra hukuken sigorta ettiren kimse yerine geçer.”* ifadesi bunun göstergesidir. Bu durumda, hasarlı somut sigortalı ürünün sahibi sigorta şirketi olmakta ve şirket de bu ürünle ilgili olarak satış karşılığı gelir elde edebilmektedir.

Sovtaj işlemlerinin muhasebeleştirilmesi konusu TFRS 4'te yer bulmamakta, ancak uygulama incelendiğinde iki farklı durumla karşılaşılmaktadır. Bunlardan biri, hasarlı ürünün sigorta şirketinde kalması, diğeri ise hasarlı ürünün sigortalıda bırakılması durumudur. Her iki durumda da şirketin yapacağı muhasebe kayıtları aşağıda incelenmektedir.

Hasarlı Ürün Sigortalıya Bırakılırsa:

Sigorta şirketi, riskin gerçekleşmesi ile birlikte poliçe kapsamında belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmektedir. Bu yükümlülüklerin temeli, hasar ödemesidir. Mal sigortaları kapsamında sigorta şirketinin yapacağı tazminat ödemesi, eğer hasarlı ürünü sigortalı talep ederse, sovtaj bedeli kadar azalacaktır.

Sovtaj, sigorta şirketinin geliri olduğundan 6802 Sayılı Gider Vergisi Kanunu kapsamında Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne (BSMV) tabidir. Kanununun 28. maddesinde; “*Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.*” ifadesi yer almaktadır. Verginin oranı %5 olup, takip eden ayın 15.gün akşamında kadar ilgili vergi dairesine ödenmektedir.

Uygulama 1: Sigorta şirketinde kasko sigortası bulunan, tazminat değeri 40.000 TL olan araç kaza yapmış ve kullanılmaz hale gelmiştir. Aracın sovtaj bedeli 8.000 TL'dir. Aracı, 10.03 tarihinde sigortalı almıştır. Tazminat bedeli sigorta şirketi tarafından banka aracılığı ile ödenmiştir.

Sigorta şirketi sözleşme kapsamında aracın kullanılmaz hale gelmesi riskine karşılık 40.000 TL ödemeyi taahhüt etmiş ve bu ödemeyi gerçekleştirecektir. Fakat hasarlı araç sigortalıda kalacağından, tazminat bedeli olan 40.000 TL, sovtaj bedeli kadar yani 8.000 TL azalacaktır. Ancak, sigortalıya 32.000 TL ödeme yapılmayacak, BSMV de sigortalıya yansıtılacaktır.

Tazminat Değeri	: 40.000 TL
Sovtaj Bedeli	: (8.000TL)
BSMV	: (8.000 TL x 0.05 = 400 TL)
Sigortalıya Ödenecek Net Tutar	: 31.600 TL

10.03

717 MOTORLU KARA TAŞITLARI ARAÇ KASKO 40.000,00

717.02 Motorlu Kara Taşıtları Araç Kasko Teknik Gider

717.02.1 Ödenen Hasarlar

717 MOTORLU KARA TAŞITLARI ARAÇ KASKO

8.000,00

717.01 Motorlu Kara Taşıtları Araç Kasko Teknik Gelir	
717.01.5 Diğer Teknik Gelirler	
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	400,00
360.01 Ödenecek Vergiler	
360.01.1 Gider Vergisi	
102 BANKA	
31.600,00	
102.01 Türk Parası	

Sigorta şirketi, geliri elde ettiği ayı takip eden ayın 15.gün akşamına kadar vergi ödemesi yaptığıında söz konusu kayıt şu şekilde olacaktır:

	15.04	
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		400,00
360.01 Ödenecek Vergiler		
360.01.1 Gider Vergisi		
102 BANKA		400,00
102.01 Türk Parası		

Eğer söz konusu sigorta poliçesine ilişkin sigorta şirketinin daha önce yaptığı bir reasürans anlaşması varsa, bu durumda şirket sovtaj bedelinden elde edeceği geliri ve hasar ödemesine ilişkin gideri reasürörlerle paylaşacak ve ilgili kayıtları da yapacaktır.

Hasarlı Ürün Sigorta Şirketinde Kalırsa:

Uygulama 2: Sigorta şirketinde kasko sigortası bulunan, tazminat değeri 40.000 TL olan araç kaza yapmış ve kullanılmaz hale gelmiştir. Aracın sovtaj bedeli 8.000 TL'dir. Aracı, 10.03 tarihinde sigorta şirketi almıştır. Tazminat bedeli sigorta şirketi tarafından banka aracılığı ile ödenmiştir. 20.03 tarihinde sigorta şirketi aracı, sovtaj bedeline satmıştır.

Sigorta şirketi, sözleşme kapsamındaki yükümlülüğünü yerine getirecek ve 40.000 TL tazminat bedelini sigortalıya ödeyecektir.

----- 10.03

717 MOTORLU KARA TAŞITLARI ARAÇ KASKO 40.000,00

717.02 Motorlu Kara Taşıtları Araç Kasko Teknik Gider

717.02.1 Ödenen Hasarlar

102 BANKALAR 40.000,00

102.01 Vadesiz

102.01.1 Türk Parası

Kullanılmaz hale gelen aracın ilerleyen günlerde satışından, şirket 8.000 TL gelir elde edecek ve bu gelir sebebi ile de vergi ödemesini gerçekleştirecektir.

----- 20.03

100 KASA 8.000,00

100.01 Türk Parası

717 MOTORLU KARA TAŞITLARI ARAÇ KASKO 7.600,00

717.01 Motorlu Kara Taşıtları Araç Kasko Teknik Gelir

717.01.5 Diğer Teknik Gelirler

360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR 400,00

360.01 Ödenecek Vergiler

360.01.1 Gider Vergisi

----- 15.04.

360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR 400,00

360.01 Ödenecek Vergiler

360.01.1 Gider Vergisi

102 BANKALAR 400,00

102.01 Vadesiz,

102.01.1 Türk Parası

Sonuç

Konusu sadece mal olan sigorta branşlarında ortaya çıkan sovtaj, kullanılmaz hale gelen malların satışından sigorta şirketinin elde ettiği gelirdir. Bu ek gelir sayesinde, sigorta şirketinin tazminat yükü azalmaktadır. Aynı zamanda sovtaj, sigorta edilen malların ekonomik değerini azalttığından düşük risk priminin ortaya çıkmasını da sağlamaktadır. Bu faydaları sebebi ile sovtaj işlemleri, sigorta şirketlerinde önem kazanmaktadır. Hasarlı ya da kullanılmaz hale gelen ürünün sigortalıya bırakılması veya sigorta şirketinde kalması durumunda, şirketin yapacağı muhasebe kayıtları bu çalışmada aktarılmaya çalışılmıştır. Her iki durum değerlendirildiğinde, hasarlı ürünün sigortalıda bırakılması şirket açısından daha yararlı gözükmektedir. Bu durumda, sigorta şirketi hasarlı ya da kullanılmaz hale gelen ürünün satışı faaliyetleri ile zaman harcamamış olacağı gibi aynı zamanda gider vergisi de sigortalı tarafından karşılanacağından sovtaj bedelinin tamamı şirketin geliri olacaktır.

KAYNAKÇA

- [1] Duygulu, E., (2012). Sigorta İşletmeciliği, 11-139, Detay Yayıncılık. Ankara.
- [2] Özbolat, M., (2006). *Temel Sigortacılık*. 219-221, Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- [3] Özkan, T., (2007). *TDHP Sisteminde Sigorta Muhasebesi*. 161, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı. İstanbul.
- [4] Yaslıdağ, B., (2013). *Sigortacılık, Sigorta Aracıları- Sigorta İşlemleri*. 114-139, Seçkin Yayınları. Ankara.
- [5] TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri, http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2014/TFRS/TFRS_4.pdf (16.03.2015)
- [6] 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu
- [7] 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

- [8] 6802 Sayılı Gider Vergisi Kanunu
- [9] 26606 Sayılı Sigorta Ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100728-7.htm> (24.03.2015)